

//////////////////////////////////////VITA¹//////////////////////////////////////

Új lehetőségek és elképzelések a vidékfejlesztésben és a fejlesztéspolitikában

MAGDA SÁNDOR – SZÚCS CSABA – HOLLÓ ERVIN –
KONCZ GÁBOR

Kulcsszavak: kutatás, vidékfejlesztés, vidékpolitika, Közös Agrárpolitika, helyi fejlesztés
Jel-kód: Q18, R11

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vidékfejlesztési szakpolitika egyre inkább felértékelődik. Úgy gondoljuk, a vidékfejlesztést nem csak agrár-megközelítésből kell szemlélni. Az EU komolyan veszi a vidéken élők problémáit és az életszínvonal növelésére törekszik. A KAP reformok segítenek a vidéki fejlesztéspolitika térnyerésében és a vidék fejlődésének gyors és pozitív változásában.

Napjainkban globális versenyről beszélhetünk. Ennek jellemzői a következők:

- a kereskedelem nemzetközivé válása,
- a termelés és a tőkeáramlás világméretű növekedése,
- az innovációs folyamatok globalizációja.

Lengyel (2003) szerint ezek a fő jellemzők, mely ismeretekkel helytállhatunk a globális versenyben. Úgy gondoljuk, csak a tudásalapú társadalom fejlődési pályáján lehetünk sikeresek.

Magyarország fejlődése a természeti erőforrások használatára épül. A falusi termelés mellett az energetikai célú termelés, valamint az integrált és az ökológiai gazdálkodás is elképzelhető. Indokolt a zöldség-gyümölcs termelés és az állattenyésztés fejlesztése. Nagyon fontos a foglalkoztatás növelése és a népességmegtartás.

A vidékfejlesztés szerepe térben és időben változó. A változások áttekintése fontos, hogy az ismeretek birtokában a vidéki területek fejlődése nagyobb lendülettel folytatódjon.

A versenyképességre ható tényezőket sok szerző elemezte. Említhető *Csath (2019)*, *Szűcs – Marselek (2019)*, *Chikán A. (2017)*, *Holló – Marselek (2016)* munkássága.

A falvak fejlesztése során fontos szempontokat kell figyelembe venni. Rövid áttekintésünkben csak néhány, a kutatással összefüggő területre utalunk. Ilyenek pl.: a földhasználat kérdése, a mező- és vidékgazdaság helyzete, az agrár-versenyképesség, a környezetvédelem, az öntözés és a vízvédelem, a zöld gazdaság és a körforgásos gazdaság.

¹ A "VITA" rovatban megjelent közlemények a szerzők véleményét tükrözik, mellyel a Szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet.

BEVEZETÉS

„A vidékfejlesztés helye és szerepe a fejlesztéspolitikában” című írás szerzői arra ösztönöznek, hogy véleménynyilvánításunkal járuljunk hozzá a magyar agrárium, a magyar vidék fejlődéséhez.

Tesszük ezt azért is, mert a Gazdálkodás 2021. 6. számában megjelent *Merre tovább magyar vidék, magyar falu?* című írásunkban mi is arra kerestük a választ, hogy miként lehet sikeresebb a magyar vidék. Mert ma már a kistelepüléseinken a globális gazdasági és ökológiai változásokkal szemben kutatásokkal alátámasztott intézkedésekre van szükség, amelynek eredményeként a magyar vidéken nem az elvándorlás, hanem a fejlődés, a közösségek összefogása, a szövetkezés lesz a jellemző. Magyarország mindig akkor volt sikeres, amikor a vidék eltartásáról nem kellett gondoskodni, sőt amikor a vidék jelentősen hozzájárult a nemzeti össztermék növeléséhez.

Életet kell lehelni a falusi kertekbe, ezért fontos a vidéki oktatási rendszer átgondolása és megújítása. A befektetés csak ott és akkor térül meg, ahol azt korszerű, versenyképes tudás alkalmazza és segíti, mert „még kapálni s kivált kaszálni se tud 100 ügyetlen kéz annyit, s úgy, mint 50 gyakorlott” (Széchenyi).

Az emberiség nagy horderejű és mélységű változások előtt áll. A Föld történetében a Homo sapiens – úgy tűnik – meghatározó szerepre tesz szert. A Földet érő változások, amelyeket illethetünk a Nagy Felgyorsulás (*Great Acceleracion*) elnevezéssel, mára már láthatók és nem bízhatók. A növekedés határai is látszanak. A változások egy új földtörténeli kor (antropocén) felé sodorják világnkat.

A bolygó éghajlatának változása úgy tűnik, elkerülhetetlen. Hőhullám rekordok és intenzív aszályok – ennek nyomán erdőtüzek – fenyegetik az emberiséget. A világ vezetői nem látják a veszélyeket, a tömeges fajpusztulás nem váltott ki hatásos változá-

sokra irányuló lépéseket. A káros hatások részben még visszafordíthatók, de a változások gyorsulása nem sok jót ígér.

A növekedés-centrikus gazdálkodás végveszélybe sodorja a Föld ökoszisztémájának regenerációs kapacitását. A vidék helyzete a jövőt illetően meghatározó, átgondoltan kell cselekednünk. Az első rész a vidék helyzetét mutatja, fontos a klímaváltozás és a biodiverzitás, de a vízvédelem és az agrártermelés is, meghatározó kiút lehet a zöld és a körforgásos gazdaság, mely a vidék versenyképességét mutatja.

Magyarország területének döntő része vidéki térségnek minősül, ezért a vidékfejlesztés Magyarországon kiemelt jelentőségű. A 2021-2027-es programozási időszakban az EU-s támogatásokhoz szánt kormányzati társfinanszírozás mértéke jelentősen megnövekedett, az arány 17%-ról 80%-ra nőtt. A KAP szakpolitikai súlya csökkent. A vidék csak akkor fenntartható, ha erőforrásait nem szívják el, hanem helyben felhasználva vonzó perspektívát nyújt, segíti a helyben lakókat. Fontos gondolat a szövetkezés és az összefogás, akár a falvak között is.

Eldöntendő kérdés, hogy az EU-s és a hazai intézményrendszer mennyire alkalmas a vidéken élők életszínvonalának növelésére. A vidéki területek adottságai jelentősen meghatározzák az adott területen élők lehetőségeit, és behatárolják az életszínvonal növelés mértékét. A fejlődés fő motorja a helyi erőforrások megléte, agrár, de más vonalon is.

A Gazdálkodás 2022. 6. számában *Goda et al. (2022)* a vidékfejlesztés helyét és szerepét elemzik. Négy vitaindító kérdést tesznek fel, melyeket cikkünkben részben megválaszolunk. Megítélésünk szerint a vidékfejlesztést nem csak agrár-megközelítésből kell szemlélni, hanem érdemes tágitani a fejlesztéspolitika perspektíváját.

A területfejlesztésben és vidékfejlesztésben a multidiszciplináris megközelítést vehetjük meghatározónak. Ez alapján kijelenthető, hogy a vidékfejlesztést sokoldalú-

an kell vizsgálni és megítélni. Az EU vidékfejlesztési politikája több szálon fejlődött, a közösségi szintű regionális politika és a közös agrárpolitika keretein belül. A két közösségi politika egymásra hatása ma is érvényes. A vidéki területek fejlettsége nem kielégítő. Az alacsony forrásabszorpciók képességet figyelembe véve az 1669/2018. (XII. 10.) Kormányhatározat alapján került meghirdetésre a Magyar Falu Program, ami hivatott a fejlődést szolgálni.

Goda et al. (2022) kérdéseit megválaszolva a következők az észrevételek:

- 1.) A vidékfejlesztést nemcsak agrár-megközelítésből kell szemlélni.
- 2.) Az EU-s és hazai intézményrendszer kevésbé alkalmas az életszínvonal növelésére.
- 3.) A KAP megújítását szolgáló reformok segítik a vidékfejlesztési szakpolitikák kiteljesedését.
- 4.) A vidéki terület fejlődési lehetőségei változóak, az adott hely és az ott élők szorgalma eltérő fejlődést eredményez.

A vidék szempontjából az agrártermelés fontos. Részletes elemzést ad a témáról *Kapronczai I. (2016)*.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Irodalmi áttekintésünkben néhány – a kutatással összefüggő – területre utalunk. Ilyenek a földdel kapcsolatos kérdések, az agrár- és vidékgazdaság összefüggése, a versenyképesség, a környezetvédelem és klímaváltozás, az öntözés és vízgazdálkodás, a zöld és körforgásos gazdaság, valamint a vidék helyzete.

A szerzők hét témát fejtenek ki, melyek a vidékfejlesztés fontos területei. A fejlesztések helyi erőforrásokra támaszkodnak. Az Európai Bizottság 2022-ben összefoglalójában a Közös Agrárpolitikának öt lényegi reformját írja le 1992-től kezdve, melyeket a támogatáspolitikai hiányosságai idéztek elő (*Halmai, 2020*).

A vidék problémáit a kormány, az önkormányzatok és a helyi lakosok oldhatják

meg. A vidéki területek gazdasági alapjait kell erősíteni.

A földhasználat kérdései

Olyan földhasználati rendszer kell, amely a vidéki viszonyokhoz jól illeszkedik. Hazánk területének jelentős része (57%) mezőgazdasági terület.

Szűcs Cs. et al. (2016) a témát részletesen elemzik. A legfontosabb a foglalkoztatás biztosítása, a munkahelyek számának növelése.

A mezőgazdaság és a vidékgazdaság helyzete

Az Amerikai Egyesült Államok bankszektorából 2007-2008 évben komoly válság indult. Ekkortól a globális piacokon emelkedtek az élelmiszerárak.

A Covid-19-járvány 2020 elején a konszolidációt megakasztotta. Az agrárgazdaság kritikus helyzetbe került. A helyzetet rontotta a gyors népességszaporulat.

Hazánk csak részben készült fel az EU csatlakozásra, így a lehetőségeket kevésbé tudta kihasználni.

Agrár-versenyképesség

A verseny a piacgazdaság működésének alapvető motívója és mozgatója. A piaci verseny során a versenyképesség fogalma és mérése jelentős szakirodalmi háttérrel bír, de általánosan elfogadott definíció még ma sincs. Ma már a világban globális versenyről beszélhetünk. A versenyben a tartós vállalati versenyelőnyök többsége az innovációs készségből, a tudásteremtésből ered. A humán vagyon növekedése a tudásalapú társadalmat erősíti.

A nemzetközi versenyképesség részben azt jelenti, hogy a világszerte versenyben az ország hogyan tud helytállni a rendelkezésre álló erőforrásokkal (*Bozsik, 2004*). A táj- és földhasználat rendszerének meg kell felelnie a terület adottságainak. A földhasználat a mezőgazdaság eredményességét alapvetően meghatározza. *Magda S. – Gergely (2006)* szerint, a földhasználatban paradigmavál-

tás előtt állunk. Lehetséges az alapanyag termelés az energetika terén, fontos lehet a fásítás, erdősítés.

Környezetvédelem és klímaváltozás

Az iparosodott államok a Kiotói Egyezményben (1997) kötelezték magukat, hogy széndioxid kibocsátásukat 5,2%-kal az 1990-es szint alá szorítják vissza. Dakkában (2012) megegyezés történt a Kiotói Jegyzőkönyv érvényének 2020-ig való meghosszabbításáról. Az ENSZ 21. Klímakonferenciája 2015-ben került megrendezésre Párizsban. A 2015-ös Párizsi Klímakonferencián 195 ország volt résztvevő. A Párizsi Egyezménynek nincs szankcionáló ereje, így a CO₂ kibocsátás csökkentése kétséges.

Az Európai Zöld Megállapodás céljai ambiciózusak. A cél 2050-re Európa klímasemlegességének elérése. A háború miatt erre kicsi az esély. A legfontosabb üvegházgázok légköri koncentrációja növekszik. Az egészséges emberi élet szempontjából a levegő minőségének döntő szerepe van. Nemzetközi összehasonlításban hazánk légszennyezettsége közepes.

Öntözés és vízgazdálkodás

A víz a földi élet bölcsője. A vízhiány egyre növekvő gondokat okoz. A víz korlátozottan áll rendelkezésre. A Víz Keretirányelv hangsúlyozza a minőséget. Követelmény, hogy a víz elegendő mennyiségben és minőségben álljon rendelkezésre. Hazánk felszíni vizeinek 95%-át külföldről kapja, így a víz minőségére kicsi a ráhatása.

A vízbázisok kimerülőben vannak és szennyeződnek nitráttal vagy arzénnal. A felszín alatti vizek kihasználása gyakran túlzó Gere (2013). A víz hazánk egyik jelentős erőforrása.

Zöld és körforgásos gazdaság

Az Európai Bizottság (2018) cselekvési terve kifejti, hogy az „életciklus alapú körforgásos gazdaság” felé kell elmozdulni. Ma-

gyarország negyedik (2015–2020 közötti) nemzeti környezetvédelmi programja egy hatéves környezetvédelmi és természetvédelmi terv. Magyarország az erőforrás termelékenység terén (amely azt méri, hogy a gazdaság a vagyon termeléséhez mennyire hatékonyan használja fel az anyagi forrásokat) az uniós átlag alatt teljesít. A települési hulladék újrafeldolgozási aránya hazánkban növekvő, de elmarad az EU átlagtól.

A 7. Környezetvédelmi Akcióprogram megfogalmazza a jövőképet az EU számára. Eszerint „2050-ben jólétben, bolygónk ökológiai korlátait tiszteletben tartva élünk. Jólétünk és egészséges környezetünk egy innovatív és körkörös gazdaságból származik, ahol semmi sem megy veszendőbe. A természeti erőforrásokkal való gazdálkodás fenntartható módon folyik.” A jövő rajtunk múlik. A települési hulladék aránya hazánkban lassan növekvő. Idáig négy Nemzeti Környezetvédelmi Programot valósítottunk meg, ezek fogalmazzák meg a víziót a jövő Magyarországaról. Megjegyzendő, hogy az ipari államok termelési és fogyasztási szokásai nem fenntarthatók!

A Világbank jelentése a növekedés szükségességéről ír. Ennek akadálya a politikai akarat és a finanszírozási eszközök hiánya. A zöld növekedés mérése vezérmutatók kiválasztásával és elemzésével történhet. Az Európai Unió hangsúlyosan törekszik a természet megőrzésére. Ennek érdekében strukturális programokat finanszíroz. Ezek a programok a vizek védelmére, a szántóterület gypesítésére, erdősítésére, a biogazdálkodás terjesztésére, az állattenyésztés extenzifikálására, környezetet javító termelési technológiák támogatására irányulnak. Magyarország a zöld technológiákra irányuló, épülő gazdasági modellre kell támaszkodjon. Fontos a biodiverzitás fenntartása.

Biodiverzitás

Az emberiség alapvető feladata a biodiverzitás megőrzése. Közvetlen és közvetett értéket becsülhetünk. A közvetlen

érték a természeti erőforrások felhasználásakor becsülhető, a közvetett érték pedig azt mutatja, milyen értéket jelentett volna, ha nem pusztítottuk volna el. A biodiverzitás fenntartási lehetőségei romlanak.

A nemzetközi szervezetek, az EU és egyes tagállamok erőfeszítései ellenére a biodiverzitás fenntartását fenyegető veszélyek léteznek, és a jövőben a helyzet romolhat. Alapvető feladat, hogy megállítsuk a biodiverzitás pusztulásának tendenciáját. A témát részletesen elemzi *Standovár – Primack (2001)*.

A tanüzem szerepe

A falvak alapvető érdeke a korábbi termelés helyreállítása. Ehhez nyújthat segítséget a MATE Gyöngyösi Tangazdasága, hiszen ha összegyűjtjük az adatokat, meghatározhatjuk a kívánatos termelést.

A kiválasztott falvakban korábban ribizli, fekete ribizli, málna, szeder és egyéb gyümölcsfajok termesztése folyt. Ezek termesztésének megszervezése ma is lehetséges. Ha ez nem megvalósítható, akkor gondolni kell az energetikai növények termesztésére.

A MATE Gyöngyösi Tanüzem lehetőségeit ki kell használni. A termelés, a felvásárlás, az öntözés és feldolgozás terén lehet eredményt elérni.

Más jellegű segítség lehet:

- a fajták kiválasztása,
- az öntözés megvalósítása,
- a növényvédelem megvalósítása,
- a munkák tervezése,
- a felvásárlás biztosítása.

További céljaink:

- A történelmi és kulturális örökség megtartása, megismerése.
- Az agrár- és élelmiszergazdaság életképességének növelése, éspedig:
 - a növénytermesztés, a kertészet és az állattenyésztés lehetőségeinek visszaállítása,
 - a tájfenntartás megőrzése, az erőforrások növelése, az ökológiai gazdálkodás térnyerésének segítése,

- az előállított termékek feldolgozása, értékesítése.

Fő feladatok a településeken:

- a gazdaság megőrzése,
 - a helyi gazdaság több lábbon állásának biztosítása,
 - a munkahelyek megőrzése,
 - a foglalkoztatottság növelése,
 - az elvándorlás megállítása;
- A feladatok a következők:

a.) helyi adottságok feltérképezése:

- a település
 - természeti erőforrásai,
 - táj adta lehetőségek,
 - emberi értékek,
 - gazdasági potenciál.
- adatok összegyűjtése az agrárprogram felépítéséhez;

b.) humán erőforrás vizsgálata:

- helyi lakosok képzettsége, munkakészsége,
- helyben gazdálkodni akarók száma,
- agrár-munkaerőszükséglet,
- munkanélküliek foglalkoztatási lehetősége,
- képzési, gazdálkodási igények,
- szakember feltételek;

c.) kihasználatlan erőforrások felmérése, helyi javak megőrzése;

d.) fejlesztési cél a helyi forrásokból való ellátás;

e.) a helyi igényekre tervezett szakképzés, oktatás, szaktanácsadás megszervezése: a közösségi szaporító kertek, kertészetek, baromfiudvarok megvalósítása, a helyi lakosság gyakorlati, szakmai képzése;

f.) a MATE Tass-pusztai Tangazdasága segítségével a szükséges talajművelés, növényvédelem, termékfelvásárlás, feldolgozás stb. biztosítása.

A Tangazdaság egy térségnek lehet a szaktanácsadó, képzési, termékfeldolgozási központja. Ez az elképzelés példamutató lehet minden régióban. A rendszer úgy működik, hogy a települések kapnak segítséget, miközben az irányítást a MATE Tass-pusztai Tangazdasága végzi.

ÚJ LEHETŐSÉGEK ÉS ELKÉPZELÉSEK A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN ÉS A FEJLESZTÉSPOLITIKÁBAN

A vidék fejlesztése összefügg hazánk jövőbeli lehetőségeinek kihasználásával. A vidék fejlődése új lehetőségek előtt áll, ezek feltárása és kihasználása, valamint az állami támogatások rendszeréhez való csatlakozás a jövő érdekében elengedhetetlen.

Az elmaradott térségek munkahelyteremtése fontos feladat, a beilleszkedéshez segíteni kell az iskolai tanulást és a munkavégzést. Meg kell őrizni a vidék meglévő humán, történelmi és természeti értékeit, melyek elpusztulása jövátelhetetlen.

A kutatás célja

Kutatásunk a vidék vizsgálatára irányul, három Gyöngyös környéki falu helyzetét és lehetőségeit elemezzük. Fontos, hogy a fejlesztés folyamatába bevonjuk a helyi lakosokat, gazdaságokat, szövetkezeteket, egyéb szervezeteket és intézményeket.

Programunk hosszútávon valósítható meg, ezért sok szempontot célszerű vizsgálni:

- Fontos a település körüli táj- és élővilág sokféleségének fenntartása, valamint a vízkészletek védelme, mennyiségi és minőségi megőrzésük.
- A környezet megőrzése, a táj és a benne élők együttműködésének biztosítása elengedhetetlen.
- Célunk a biológiai és ökológiai alapok, a jó környezeti rendszerek megőrzése .

A vidék helyzete, pályázati lehetőségek

A vidék helyzete 2023-ban – a jelentős csapadék miatt is – kedvezőnek látszik. Az élelmiszerárak emelkedését viszont nem tarthatjuk jónak, hiszen az élelmiszerek ára egy év alatt 44,8 százalékkal emelkedett. A talajok előkészítése és a vetés jól sikerült, a vetések szépen kikeltek, jól teleltek.

Az őszi búza vetésterülete egymillió hek-

tárra tehető, az őszi árpa 335 ezer hektáron került a földbe, és 73 ezer hektáron tritikálét is vetettek a termelők. Az őszi káposzta-repce területe 180 ezer hektárra tehető (*Köpönczei, 2023*).

A Magyar Falu Program keretében tantermeket tettek rendbe és nagy számban vásároltak falugondnoki buszokat. 2019 eleje óta harmincezer nyertes pályázatot hirdettek, melyek összértéke több mint 300 milliárd forint.

Sok településen bővíteni kellett az oktatási intézményeket.

Gyopáros A. utal a Vidékfejlesztési Programra, mely segítséget jelent a háztáji gazdálkodást folytatóknak (*Sinkovics, 2021*).

A kistelepüléseken szükséges a piaci szolgáltatások és a közszolgáltatás megerősítése, hogy a falvakban élők életminősége javuljon. A modern települések fejlesztéséért felelős kormánybiztos, Gyopáros Alpár kiemelte, a falvak megerősítése fontos feladatunk. A Magyar Falu Program szolgálja az ötezer lelkesnél kisebb települések népességnövekedését.

A falusi CSOK 2023. december 31-ig nyitva áll a falun élőknek. 1200 településen megállt a népességsökkenés, több gyerek születik, mint korábban. Tavaly november 30-ig 37 404 kérelmet fogadtak be, 201,7 milliárd forint értékben. Ezek közül 60 százalékban 3 vagy több gyerekre igényeltek támogatást. A falusi kisboltok nehéz helyzetben vannak, támogatásuk fontos.

A jövőt illetően – az Európai Bizottság szándéka szerint – a 2028 utáni program-időszakban kerülhet sor a vidékfejlesztés tartalmi és finanszírozási hátterét érintő jelentős reformra. Az EB négy egymást kiegészítő cselekvési területet határozott meg. Ezek a következők:

1. Erősebb vidéki területek;
2. Összekapcsolt vidéki területek;
3. Reziliens vidéki területek a jóllét elősegítésére;
4. Virágzó vidéki területek.

A feladatok végrehajtását az ún. Vidékfej-

lesztési Paktum és az uniós Vidékfejlesztési Cselekvési Terv támogatja. Törekedni kell az uniós finanszírozás optimális kombinációjára. A KAP megújítását szolgáló reformok segítenek a vidékfejlesztésben.

A vidéki területek fejlődését a változások segíthetik. Ilyen pl. az infrastruktúra fejlesztése, a szolgáltatások elérhetősége, az úthálózat javítása. A KAP reformok szolgálják a vidékfejlesztési szakpolitikák kiteljesítését is.

Az EU-s és a hazai intézményrendszer ma csak részben alkalmas a vidéken élők életszínvonalának emelésére, mert még sok feladatot kell megoldani a vidék helyzetének javításához. A 2014-2020 programidőszakban vált lehetővé a nemzeti keretösszegek pillérék közötti átcsoportosítása. A tagországok egy része vidékfejlesztési forrásaiból az I. pillérbe csoportosít forrásokat (5 ország), míg mások (12 ország) az II. pillérből szabadítanak fel forrásokat vidékfejlesztési programra. Ilyenek pl. az agrár-környezetvédelmi intézkedések, a biogazdálkodás, a klímára kedvező beruházások stb.

A 2021-2027 közötti programidőszakban az I- és II. KAP pillér beavatkozásainak tervezése közös. Stratégiai Tervben valósul meg.

A vidékfejlesztési célok fontosak, pl. – a gazdaság terén – a versenyképesség növelése; a környezet terén – a klímaváltozás elleni fellépés; a társadalom terén – az élelmiszer-és egészségvédelem.

KÖVETKEZTETÉSEK, MEGÁLLAPÍTÁSOK

A vidékfejlesztés többdimenziós, integrált megközelítést kívánó szakterület. Ide tartozik az agrár- és erdészeti ágazat, a vidéki ipar és szolgáltatás, valamint az ott élő emberek helyzete. Fontos feladat a vidéki térségek pontos lehatárolása és a fogalmak újraértelmezése. Az adatgyűjtési és értékelési rendszereket is át kell gondolni.

A város – vidék kapcsolatok, a jövő érdekében, újragondolandók.

A vidék fejlődése nélkül az ország nem jut előbbre, ezért a fejlesztéspolitika célkitűzése a vidék fenntartható növekedése kell, hogy legyen.

Az Élő Bolygó Jelentés bolygónk egészségének felmérése. Napjainkban az éghajlatváltozás is jelentős károkkal fenyeget, sürgős cselekvés szükséges.

Az Európai Zöld Megállapodás [(COM/2019) 640 final] célja a tiszta, megfizethető energiaellátás.

Célszerű a falvakat a vidéki kisvárosok szintjére fejleszteni. Biztosítani kell a bolt működését, az óvoda, az iskola megfelelő oktatási szintjét, a foglalkoztatás lehetőségének magas szintű megteremtését.

Fontos a mezőgazdaság és élelmiszeripar fejlesztése, a helyi piacok és kereskedelem támogatása. A lemaradt területeken fontos az agrártermelés fejlesztése, fejlődés esetén lehet segíteni az ipar és szolgáltatás magasabb szintjeinek megteremtését. Javítani kell a munkatermelékenységet, hogy csökkentsük lemaradásunkat. Törekedni kell a biodiverzitás és az ökoszisztémák megőrzésére. Az adott terület fejlesztésére a klaszterszerveződés lehetőségei is kihasználhatók. A helyi térségek komparatív előnyeire lehet építeni. A foglalkoztatás mellett segíteni kell az oktatást, vissza kell állítani a tanulás becsületét és a munkához kötődő értékrendet (Magda R. – Marselek S., 2010).

A munka során egy jól összehangolt rendszert kell létrehozni, amelyben részt vesz a Campus vezetője, a térség országgyűlési képviselője és kiváló szakemberek a program kidolgozásában. A fő elképzeléseket 2022 őszén a polgármesterekkel egyeztetjük, célunk, hogy az óvodától az időskorig egy vidékért tenni akaró viselkedési forma alakuljon ki, melyet a MATE szakemberei irányítanak.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- Bozsik N. (2004): Magyarországi agrártermékek versenyképességének vizsgálata. *Gazdálkodás* 47. évf. 9. sz. különlkiadás, pp. 23-34.
- Chikán A. (2017): Magyarország versenyképessége. Rotary Club Eger, ppt. előadás, 2017. május 9. 1-35. dia
- Csath M. (2019): A versenyképesség puha tényezői – elméleti megalapozás. In.: Csath M. (szerk.): *A versenyképesség-mérés változása és új irányai*. Dialóg Campus Kiadó Budapest, pp. 13-51.
- Gere A. (2013): *A jövő*. HVG könyvek, HVG Kiadó Zrt. Budapest, pp. 360-390.
- Goda P. – Hamza E. – Mezei K. – Rác K. (2022): A vidékfejlesztés helye és szerepe a fejlesztéspolitikában. *Gazdálkodás* 66. évf. 6. sz., pp. 532-559.
- Halmi P. (2020): A Közös Agrárpolitika reformja. In: Halmi P. (szerk.): *A Közös Agrárpolitika rendszere*. Dialóg Campus, 29-31; 215-217. pp.
- Holló E. – Marselek S. (2016): A kkv-k helyzete, versenyképesség, innováció a XXI. század gazdaságában. „Válogatás a Gazdaság és Társadalomtudományi Kar oktatóinak tanulmányaiból” Eszterházy Károly Egyetem, Magyar Tudomány Ünnepe Eger, 2016. november 8.
- Kapronczai I. (2016): A magyar agrárgazdaság helyzete napjainkban – kockázatok és lehetőségek. *Gazdálkodás* 60. évf. 5. sz., pp. 369-426.
- Kapronczai I. (2023): Magyarország agrárgazdasága az uniós csatlakozás után. Kézirat, 1-18. p.
- Köpönczei Cs. (2023): Bizakodnak a gazdálkodók. *Magyar Nemzet*, LXXXVI. évf. 9. szám, január 11.
- Lengyel I. (2003): *Verseny és területi fejlődés*. JATEPress, Szeged, 454 p.
- Magda R. – Marselek S. (2010): *Vidékgazdaságtan II. Fejlesztési lehetőségek a vidékgazdaságban*. Szaktudás Kiadó Ház Budapest, pp. 176-198.
- Magda S. – Bujdosó Z. – Szűcs Cs. – Holló E. (2021): Merre tovább magyar vidék, magyar falu? *Gazdálkodás* 65. évf. 6. sz., pp. 492-516.
- Magda S. – Gergely S. (2006): A magyarországi termőföld hasznosítás átalakítási lehetőségei. *Gazdálkodás* 50. évf. 3. sz., pp. 13-27.
- Sinkovics F. (2020): Biztonságban a szülőföldön. *Magyar Demokrata*. XXIV. évf. 26. szám, pp. 12-13.
- Standóvári T. – Primack B. B. (2001): *A természetvédelmi biológia alapjai*. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 542. p.
- Szűcs Cs. – Marselek S. (2019): *Versenyképesség és innováció Magyarországon*. XVI. Nemzetközi Tudományos Napok Gyöngyös, EKE Líceum Kiadó, pp. 1187-1194.
- Szűcs Cs. – Ragoncsa Z. – Marselek S. (2016): Földtulajdon, földhasznosítás, foglalkoztatás. *Acta Carolus Robertus, Károly Róbert Főiskola Gazdaság és Társadalomtudományi Kar, Tudományos közleményei* 12(2), pp. 270-283.